

СЕМАНТИЧНА ДИНАМІКА СЕНСОРНОГО ДІЄСЛОВА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Головацька Н. Г. (м. Чернівці)

The paper proves that the semantics of the English perception verbs is etymologically interrelated. They have common Indo-European and Teutonic roots of development. The mechanism of the perception verbs semantic development in diachrony is determined and the typology of their language semantic changes is built.

Мова є відображенням кожного історичного періоду становлення народу або нації, продуктом його багатовікового розвитку, складним поєднанням різночасового сприйняття і тлумачення світу, які лише частково осмислюються її носіями [3, 11]. У лінгвістиці існує велика кількість досліджень семантики лексичних одиниць у діахронії та синхронії, зокрема, розвитку семантики дієслова присвячені роботи О. Н. Трубачова, Е. Г. Шимчук, А. Залізник, І. М. Некіпелової. Л. В. Балашова дослідила когнітивний тип метафори в А. Залізник, І. М. Некіпелової. Л. В. Балашова дослідила когнітивний тип метафори в діахронії на прикладі сенсорних дієслів російської мови „видеть”, „смотреть”, „чують”, „вкусать”, охарактеризувавши процес функціонування перцептивної моделі метафоризації [1, 82]. Робота Н. Еванса й Д. Уілкінса аналізує семантичне розширення дієслів сприйняття австралійської мови “see” та “hear”, спростовуючи гіпотезу Е. Суйтсер та підтверджуючи ствердження А. Вайберга щодо первинності розширення “see” / “hear” в когнітивну галузь [5, 589].

Вивчення історичної семантики окремо взятої лексеми не дає цілої і повної картини її розвитку, тому ми спробуємо комплексно (системно-семантично і діахронно-синхронно) дослідити різні процеси еволюційного розвитку семантики основних сенсорних дієслів англійської мови. Отже, темою нашої роботи є діахронія семантики підсистеми англійських сенсорних дієслів (далі – СД) “see/look”, “hear/listen”, “touch”, “taste”, “smell” з метою комплексного дослідження процесів семантичного становлення СД, для цього потрібно виявити типи семантичної еволюції дієслів на основі аналізу конкретних тлумачних і тлумачно-історичних словників, встановити і описати їх семантичну структуру, виділити типи лексичних значень дієслів у співвіднесенні їх з денотатом основного значення для побудови цілісної і комплексної картини семантичного становлення англійського СД. Ми припускаємо, що історично семантичний розвиток СД є взаємозв'язаний, в чому й полягає актуальність нашого дослідження. Основними джерелами послужили тлумачні та етимологічні словники англійської мови ХІХ – ХХ ст. [4, 6–9]. У роботі використані системно-семантичний метод для визначення цілісної семантичної картини історичного розвитку англійського сенсорного дієслова, компонентний і концептуальний аналізи для виокремлення денотату і лексико-семантичного поля чуттєвого сприйняття в етимологічному аспекті. Беручи до уваги твердження, що „синхронія передбачає динаміку розвитку лексеми від індоєвропейського стану до функціонуючих форм у окремих германських мовах”, ми застосуємо механічний розподіл діахронічного процесу як простого набору синхронічних станів: $D = S1+S2+S3$ [2, 21], де D – діахронічний план, S – синхронічний план періодів розвитку мови.

Розглянемо еволюцію семантики англійських СД, починаючи з давньоанглійського періоду. Так, сенсорне дієслово “hear” датується ХІІ ст. Воно походить від двна *hēran* (дієслова мови англів), (ge)hieran, *hūran* (дієслів західно-саксонської мови), *середнангл* *hēren*, які утворилися від прагерманського (*прагерм*) типу дієслів *hāusian-/*hauzjān-. Первинне значення двна дієслів *hūran*, *hēran*, *hieran* було „слухати, почути”, вторинне – „вислуховувати, стежити, слухатися”. *Середнангл* дієслова *hēren*, *hi-hēren*, *i-hēren* мали денотативне значення „слухати, чути”. Етимологічно корені *прагерм* дієслів *hāusian-

/*hauzjān- споріднені з давньоскандинавським (*двнсканд*) heuga; норвезьким (*норв*) hōuga; давньошведським (*двншвд*) houga, *швед* hōga; датським (*дат*) hōge; давньофризьким (*двнфрз*) hēra; давньосаксонським (*двнсакс*) hōgian; голандським (*гол*) hoogen; давньоверхньонімецьким (*двнвн*) hōren, hōrgan, середньовісньонімецьким (*середвннм*) hōren, hōren, *нім* hōren – всі із значенням „слухати, чути” і всі з ротацізмом порівняно з готським (*гот*) дієсловом hausjan „слухати, вислуховувати”. Припускають [6, 207], що слова *герм* групи мов із значенням “hear” походять від основи індоєвропейської (*індєвроп*) прамови *(s)keu-/*(s)kaw[e]-/(s)kow[e]- „помічати, спостерігати”, яку розглянемо при описі еволюції семантики СД “see/look”. Від *індєвроп* *klew(e)- із значенням “hear” утворилися давньогрецькі (*двнгрец*) слова klēō „прославляти, називати”, klūtō- „почути, слухати”; слов’янські (*слов*) *slūtī „слити”, *slāvā; *slūxъ, *slūxātī; латинські (*лат*) clueō-, ēge „згаданий, названий”, inclutus „відомий”; слова кельтських (*келт*) мов: давньоірландські (*двнірл*) go-clui-nethar „слухайте”, go-cloog „я чую”, clū „слава”, cluas „вухо”, давньоуельські (*двнуел*) clod „вош”, clywed „слухати”, середньоуельське (*середуел*) clywaf „я слухаю”, *уел* clūst „слух”, корнуольське (*корнуол*) clewaf „я слухаю”, бретонське (*бретон*) clevout „слухати”, *прагерм* *hliumēn, *hliuPan, *hlūdā-; *hlūsēn-; *hlūstrēn із значенням “hearing, noise”. Від *прагерм* *hlūsēn-/*hlūstrēn утворилися *гот* hliuþ, hliuma, яке в однині означало „слух (hearing), у множині – вуха (ears), *hluzan „слухати”; *двнсканд* hljōđ „слух, тишина”, hljōmr „сильний звук”, hlōga „підслуховувати, уважно слухати”; *двншвд* liudher; *швед* ljud; *двндат* hlewagasti; *дат* lūd; *двна* hlēoþor „шум, звук, слух”, hlyst „слух”, hlystan, hlosnian „слухати, прислуховуватися”; *англ* loud, listen; *двнсакс* hlūd „шумний, гучний”, hlust „слух, вухо, підслуховувати”; *уел* clust „вухо”; середньоніжньонімецьке (*середнижнім*) lūt, lūsteren; *двнвн* (h)liodar „звук”, (h)lūta „звук, легкий шум, голос”, (h)losēn „прислуховуватися, слухатися”, (h)lūstrēn „підслуховувати”; *середвннм* liumunt/liument „крик, слава”, lūt „голос, крик”, lusenen, lūsenen „слухати, підслуховувати”, lūschen „підслуховувати”, losen „слухати, прислуховуватися, почутий”; *нім* Leumund „слава, репутація”, laut/Laut „гучний / звук”, lauschen „підслуховувати”, losen, laustern „слухати, прислуховуватися”. *Індєвроп* основа *klus- очевидна і у слові санскриту (*санск*) cṛiṣ-ti „слухняність”.

Із опису основи *індєвроп* прамови *klew(e)- видно, що вона є основою семантичного утворення англійського СД “listen”. *Двна* hlystan спочатку мало форму hlysnan, буква “t” у сучасній англійській “listen” ймовірно виникла під впливом *двна* hlystan, що зумовило змішання значення цього слова з близько подібним за формою list, вторинне значення якого було також „слухати, вислуховувати, чути”. *Двна* hlysnan утворилося із *двнсканд* lysna (*hlyсна), яке, в свою чергу, від *прагерм* основи *hluṣinōjan-, а *двна* hlosnian – від *прагерм* *hluṣnōjan-. Обидві основи від *індєвроп* кореня *hluṣ-, *hleuṣ- „чути”. У *двна* мові була і ще одна форма СД “listen” – hlosnian „слухати в надії почути, спостерігати, чекати, виглядати”. У *середнангл* мові форми lustnen / lusten або listnen / listen зберегли ті ж самі значення, що й у *двна*. Отже, етимологічно сенсорне дієслово “hear” споріднене з *індєвроп* основою *(s)keu- і *прагерм* *hausian- / *hauzian-.

***індєвр* *skeu/*(s)kaw[e] > *прагерм* *hausian/*hauzian > *двна* heran > *середнангл* hēren > *англ* hear**

Від *індєвроп* основи *klew(e)-, що семантично була близькою до значення “hear”, і *прагерм* *hlūsēn-, *hlūstrēn розвинулось СД “listen”.

***індєвр* *klew(e)- > *прагерм* *hlūsēn-/*hlūstrēn > *двна* hlystan > *середнангл* lustnen/lusten > *англ* listen**

Сенсорне дієслово „see” утворилося від *двна* seon, первинне значення якого було „сприймати очима, бачити”, 2. „відвідувати”, 3., розрізняти, розуміти”, 4. метаф. „бачити смерть”, „відчувати, переживати”, 5. „дивитися на”. *Двнангл* і *середнангл* seon є скороченою формою сильного дієслова *прагерм* мови *sēhwan- (у мин. часі *sahw-), від якого утворилися *гот* saihwan, *двнсканд* sja, *двнсакс* sehan, *двнфрз* sīa, *середндат* sien, *дат*

zien, *двнвн*, *двннижнім* sehen, *середвннім*, *нім* sehen – всі із значенням „бачити, дивитися”. *Прагерм* корінь *sēhw- був споріднений з *лат* коренем *sequi-, *санск* *sac- „стежити”. Припускають, що основою утворення цих слів була *індєвроп* основа *sekw- „бачити, дивитися”, від якої можливо утворилися слова *лат* і *грец* мов із значенням say „говорити” і follow „стежити”(лат sequor), але думки щодо первинності семантики і її розширення різняться. Таким чином, первинно денотатом СД “see” було „стежити очима”. У *середнангл* мові у дієслова seon відбулося розширення значення з появою виразів „бачити в уяві або у ві сні” – 1200 р.; „дізнаватися з допомогою читання” – 1426р.; „приймати як візитера” – 1500 р.; прощання „see you” – 1891 р. Форма минулого часу saw утворилася від форми множини *двна* дієслова sawon. У *двна* мові існувало дієслово sceāwian, яке поєднувало значення обох англійських сенсорних дієслів see і look, але денотатом все-таки було значення look, тому розглянемо його при описі семантики цього СД.

У *індєвроп* прамові основа *weid-/*weide- мала два значення to know і to look, see, look for. *Двнінд* та *грец* слова, утворені від неї, зберегли значення „знати”. У *лат*, *слов* і *герм* мовах відбулося когнітивне семантичне розширення to look і to see. Від *індєвроп* *weid утворилося *лат* videō, -ēre „розглядати, побачити”, vīsō, -ere „відвідувати, перевіряти”; *слов* *vēdē, *vēmь, *vēdētī (*укр.* відати, *двн-руськ.*, *двн.-слав.* вѣдѣти) „знати”; *прагерм* *wītan-; *wītēn-; *waita-. *Прагерм* основа *waita- і утворені від неї слова інших *герм* мов зберегли денотативне значення *індєвроп* основи *weid-, а *wītan-/*wītēn- вживалися у значенні „see” і від них утворилися *гот* wītan „доглядати, стежити”, fēr-wītjan „вступитися”; *двнсканд* vit „візит”, vitja „відвідувати”, veit/vitum „помічати, досліджувати”; *двна* wītan „дорікати”, wīte „1. покарання, 2. розглядати”; *двнсакс* wīsōn „відвідувати”; *двнвн* wīsōn „відвідувати”, wīẏzan „робити зауваження, доглядати”, giwīẏzēn „доглядати, слухати, бачити”; *середвннім* wīsen „піклуватися, відвідувати”, wīzen „звертати увагу, карати”; *нім* wissen „знати”.

Індєвроп *wel- із значенням “to see” стало основою творення *лат* voltus „вираз обличчя, вигляд”; *двнірл* filis „відвідати”, *уел* gweled „бачити”, *бретон* gwelet „дивитися”; *прагерм* *wīta-/*wītaītō, *wītaitian “to see, to look”, від яких утворилися у *герм* мовах слова з денотативним значенням „to look”. *Прагерм* *wīlīt-/*wīlīt > *гот* дієслово *wīlītōn “look around”, wīlīt-s „обличчя, зовнішність” > *двна* wīlītān, wīlītian “to look, gaze” > *двнсакс* wīlītā „блиск, зовнішній вигляд” > *сканд* líta “to look”.

Основою творення сучасного *англ* СД “to look” був *індєвроп* корінь *lag- із значенням „to look, to see”, від якого утворилися *двнгрец* logádes; *келт* *lagat- „око” (*середуел* llygat, *уел* llygad, *двнкорнуол* lagat, *середкорнуол* lagas, *бретон* lagad); *санск* lakṣ “to notice, perceive”; *прагерм* *lōkō-/*lōk-, від яких утворилися *двна* lōcian “to look, to see”; *двнсакс* lōkōn; *середндат* loeken “to look”; *середнангл* loken; *двнвн* luogēn; *середвннім* luogen „to mark, behold”; *нім* діалект lugen “to look out”. У *двна* мові lōcian зазвичай вживалося з “on”, з 14 століття почало вживатися з “at”.

Основа *індєвроп* прамови *(s)kaw[e]-/(s)kow[e]- мала значення не лише to hear (як уже зазначалося), але й to see і to smell. Від неї утворилися всі описані нами слова *герм* групи мов із значенням “hear” і також *двнінд* слова kaví- „мудрий”, kava- „скупий”; *двнгрец* koéō „помічати, слухати”, akóōō „слухати,-ся”; *слов* *čūti, *čūjō;*čūxātī; *лат* saveō,-ēre „піклуватися, передбачати”; *прагерм* *háusia-/*hau-z-já-; *skawwō-/*sku-[P]-ō-. Від *прагерм* основи *skawwō-/*sku-[P]-ō- утворилися *бретон* skouarn та *уел* scouarn „вухо”; *гот* *un-skaw-s „розсудливий”; *двнсканд* skūgn „добре бачити, розсудливий”; *двна* scēawian „бачити, дивитися”; *англ* „hear/see/show”; *двнсакс* skauwon „дивитися, бачити”; *середнідер* scouwen „розглядати”; *гол*, *середнижнім* schouwen „розглядати”; *двнвн* scouwōn „дивитися, бачити”; *середвннім* schouwen „бачити, розглядати”. *Двна* дієслово scēawian „бачити, дивитися” мало декілька значень 1. to look; 2. to look at, observe, behold, see; 3. to look on with favour; 4. to look at with care, consider, inspect, examine; 5. to look out, seek for,

provide; 6. to show favour, to grant. Семантичне розширення помітно у його деривативах be-scēawian “to look round upon, consider, watch” (*лат* circumspicere, considerare); ge-scēawian “1. to show, manifest, exhibit (*лат* exhibere, manifestrāre), 2. to see, behold, (*лат* videre, perspicere), 3. to see, consider (*лат* videre, considerare); geond-scēawian “to look at, survey” (*лат* perlustrāre oculis); ofer-scēawian “to overlook, superintend”. Таким чином, для сенсорних дієслів “see/ look” *індєвроп* основами були *sekw- і *lag та *прагерм* *sēhwan- і *lōk-(відповідно). Важливу роль у еволюції семантики і когнітивному аспекті цих сенсорних дієслів відіграли корені *індєвроп* прамови *wel-, *(s)kaw[e]-/(s)kow[e]-, *weid-, *weide-.

індєвр *sekw- > *прагерм* *sēhwan- > *двна* seon > *середнангл* seon > *англ* see

індєвр *lag > *прагерм* *lōk- > *двна* *lōcian- > *середнангл* loken > *англ* look

індєвр *skeu / *(s)kaw[e] $\begin{matrix} \swarrow \\ \searrow \end{matrix}$ > *прагерм* *hausian / *hauzian > *двна* heran
 \swarrow > *прагерм* *skaww-ō-/*sku-[P]-ō- > *двна* scēawian
 \swarrow > *середнангл* hēren > *англ* hear
 \swarrow > *середнангл* scheawen > *англ* hear, see, show

Походження СД “smell” частково відоме, так як воно не зафіксоване у *двна* мові. Існують припущення, що можливо “smell” є спорідненим з *нім* smelen “to smoulder”, *середнідер* smolen, *дат* smeulen “to smoke hiddenly”, *двнфрз* smālen “to smoulder”. ОАС та англо-саксонський словник Дж. Босворта [4, 916] вказують, що немає сумніву у походженні “smell” із *двна* мови, але воно ніде не знайдене у записах і не представлене в жодній із споріднених мов. Його значенню відповідає витіснене *двна* дієслово stencan, поява якого датується приблизно 1175 р. Основою творення *двна* stencan був *прагерм* корінь stēnq-, від якого утворилися *двнсакс* stinkan; *середнангл* stinke; *гот* stigqan; *сканд* stökkva „з’являтися”; *швед* stinka; *двнвн* stinkan; *дат*, *нім* stinken. *Двна* дієслово stencan означало не лише „пахнути, смердіти”, але й мало значення „здіймати пилюку або випаровуватися”. Існує припущення [8, 635], що форма *прагерм* основи stēnq- споріднена з *лат* ex-(s)tinguere „викидати”. Якщо це так, то вона споріднена і з коренем *steigw- „проколювати, пронизувати” і *лат* дієсловом in-stīg-are „спонукати”. Є труднощі щодо семантичного розвитку СД “stink” і не певно встановлено, чи належать до його етимології відповідні форми *сканд* і *гот* мов. Тому його зв’язок із *лат* -stinguere формальний. Негативний відтінок значення “stink” з’явився у *двна* мові у 1250 р., у сучасному “smell” також домінує негативний контекст. В *індєвроп* прамові із значенням “smell” була основа *sweg- від якої утворилися слова *кельт* мови *swekto- (*уел* chwaith „смак”, *бретон* chouek „солодкий”); *прагерм* *swika-/ *swakinō-/*swakja-. Від цієї *прагерм* основи, що мала два значення і “smell” і “taste”, утворилися *двна* дієслово (ge-)sweccan “нюхати” та іменники swecc, swācc „смак, запах, пил”; *двнсакс* swек „ніжний запах”; *двнвн* swehhan „нюхати, смердіти”; *середвннім* swēchenōn „пахнути”. Первинне значення *двна* іменників swecc, swācc було „смак, присмак”, а вторинне „приємний запах”. Отже, англійське СД “smell” - романського походження.

СД “to taste” *франц* – *лат* походження виникло у 1290 р. і означало “to touch, to handle”. У 12 ст. його основне значення було “to feel, to touch” Своє теперішнє значення воно набуло у 13 ст. від *двнфранц* taster. Значення “to feel, handle” вийшли із вживання, хоча *середнангл* tasten означало і “to feel” і “to taste”. *Середнангл* tasten розвинулося від *двнфранц* taster “to taste, handle, feel, touch” > *франц* tâter > *итал* tastare “to taste, feel, try, touch” > давньоіспанське tastar. Всі походять від *лат* taxitāre, яке є ітеративною формою *лат* taxāre. Форма taxāre (<*tagsāre) є інтенсифікованою формою tangere “to touch”. Тому початковим значенням “to taste” було “to keep on touching, to feel carefully”. *Лат* основа *tang- „гострий смак, запах” споріднена з *середнангл* tange, яке є *сканд* походження. Від

романської основи утворилися також *внім* і *гол* *tasten* „доторкатися, пробувати на смак.”

Індєвроп корінь **smak-* із значенням “taste” став основою творення *прагерм* дієслів **smakē-*, **smakja-* „taste”. Від нього утворилися *гот* **smakka* „фігове дерево”; *двнсканд* *smekkur* „смак”; *швед* *smaka*, *smaken*; *гол* *smak* „сильний шум”; *дат* *smage*, *smække* „плескати, відчувати смак”; *двна* *smāc(c)*, *smāccan*; *середнангл* *smak*, *smaken*; *англ* *smack*; *двнфрз* *smakia*; *середндат* *smāken*; *дат* *smaken*; *середнижнім* *smāken*; *двнвн* *smεcken*; *нім* *schmecken* – всі із значенням “to taste”. Денотативне значення *двна* *smāc(c)*, *smāccan* було „пробувати на смак”, *середнангл* *smaken* „мати присмак або запах”, *середнангл* *smacku* „уявляти, сприймати, пробувати на смак, насолоджуватися, розуміти”. Отже, становлення семантики СД “smell” лише частково відоме. У *двна* мові його значення заміняло дієслово *stencan*, утворене від *прагерм* основи *stēnq-* (до-прагерманська *stēngw-*). Семантика германських слів, утворених від *індєвроп* основи **sweg-*, розширилася до значень “smell” і “taste”. Основою творення СД „taste” стали слова романського походження *двнфранц* *taster* і *лат* *taxitāre*, у розвитку семантики цих слів спостерігається звуження значення.

лат taxitāre > *двнфранц taster* > *середнангл tasten* > *англ taste*

*індєвр *smak-* > *прагерм *smakja* > *двна smāccan* > *середнангл smaken* > *англ smack*

*прагерм *stēnq-* →
*лат *stingere* → > *двна stencan* > *середнангл stinke* > *англ stink*

Англійське СД “touch” є французько-тевтонського походження. Форма у *середнангл* мові *touchen* утворилася від *франц* *toucher* “to touch” у 11 ст. і споріднена з *італ* *toccare*, *ісп* і *порт* *tocar* “to touch”, *двнфранц* *toquer* “to clap, knock”. Існує припущення, що його походження в *англ* мові носить імітивний характер. *Прагерм* вид **tukkōn* відображений у *нижнім* *tukken*, *двнвн* *zucchen*, сучасній *нім* *zucken* „здрігатися, тріпотіти”, *середндат* *tucken*, *дат* *toetsen* “to touch”. *Прагерм* **tukkōn* є сильною формою від слабкої відміни (**tuh-*) основи **teuhan-*, як видно з *гот* *tiuhan*, *англосакс* *tēon* (<**tēohan*) “to pull, to draw” та спорідненою з *двнвн* *ziohan*, *нім* *ziehen* і з *лат* *dūcere* “to draw”; і виникла з *індєвроп* **duk-*. Від іншої *індєвроп* основи **tag-* із значенням “to touch” розвинулися *двнгрец* *tetagōn* „охоплений”; *лат* *tangō-*, *ere* „доторкатися”; *прагерм* *ʔak-* „доторкатися ніжно”; *двна* *ʔaccian* „ніжно торкатися, гладити”. Форми в інших *герм* мовах не відомі. Таким чином, основами утворення *англ* дієслова “touch” були *індєвроп* **duk-*/**tag-* і *прагерм* **tukk-*/**ʔak-*; у розвитку семантики СД “taste” і “touch” існує спільна *лат* основа **tang-*.

*індєвроп *duk-*/**tag-* > *прагерм *tukk-*/**tuh-*/**ʔak-* > *лат tangere* > *двна ʔaccian* > *англ touch*

Отже, ми встановили, що на всіх етапах свого розвитку англійські СД зберегли своє первинне значення „чуттєве сприйняття”, при цьому у СД “see/look”, “hear/listen” відбулося семантичне розширення, тоді як у “touch”, “taste” – звуження. Семантика англійських сенсорних дієслів історично взаємозв’язана, вони мають спільні індо-європейські і прагерманські основи. Виявлено закономірності діахронного семантичного розвитку СД і побудовано типологію їх семантичних змін. У результаті когнітивного аналізу показано формування фрагменту чуттєвого сприйняття англійської мовної картини світу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Балашова Л. В. Когнитивный тип метафоры в диахронии // Вестник Омского университета, 1999. Вып. 4. Омский государственный университет. – 1999. – С. 81–84.
2. Михайленко В. В. Парадигма імператива. – Чернівці: Рута, 2001. – 303 с.
3. Трубачев О. Н. Праславянское лексическое наследие и древнерусская лексика дописьменного периода // Этимология: 1991–1993. – М., 1994. – С. 11–12.
4. Bosworth J. An Anglo-Saxon Dictionary // Oxford: At the Clarendon Press. MDCCCLXXXII. London: Henry Frowde OUP Warehouse, 1883. – 1302 p.
5. Evans N., Wilkins D. In the Mind's Ear: The Semantic Extensions of Perception Verbs in Australian Languages // Language. – Vol. 76. – 2000. – № 3. – P. 546–592.
6. Kluge F. Lutz F. English Etymology // A Selected Glossary serving as an Introduction to the History of the English Language. – Strassburg: Karl J. Trübner, 1898. – 234 p.
7. Mueller Ed. Etymologisches Woerterbuch der Englischen Sprache // Ersten Theil. A-K. // Coethen. Druck und Verlag von Paul Schettler, 1865. – 572 p.
8. Skeat W. W. An Etymological Dictionary of the English Language // Oxford: At the Clarendon Press, 1910. – 780 p.
9. Sweet H. The Student's Dictionary of Anglo-Saxon // Oxford: At the Clarendon Press, 1897. – 219 p.

УДК 811.111'367.622'367.632

ОЗНАЧЕНИТЬ/НЕОЗНАЧЕНИТЬ ІМЕННИХ ГРУП У ТЕМО-РЕМАТИЧНИХ ВІДНОШЕННЯХ

Грижак Л. М. (м. Чернівці)

The article focuses on noun groups' reference in the theme-rheme perspective and argues that there is no obvious correlation between definite/indefinite determiners' usage and theme-rheme relations.

Постановка проблеми. Фіксований порядок слів у англійському реченні зумовив появу великої кількості праць, у яких досліджувалася означена та неозначена референція з точки зору актуального членування речення. Уведений О. В. Матезіусом термін позначає пошук та визначення вихідного пункту висловлювання (теми) і того, що стверджується або запитується стосовно нього у реченні (реми), та становить його предикативність [5, 410, 507].

Теоретичне обґрунтування О. В. Матезіуса набуло подальшого розвитку у працях Б. А. Ільїша, який першим вказав на можливість пояснення означеності/неозначеності за допомогою актуального членування речення, вбачаючи саме в означеному та неозначеному артиклях засоби такого членування. Вчений відзначив, що значення відомого, даного є характерним для означеного артикля як атрибута теми, тоді як неозначений артикль є виразником нового елемента в реченні, тобто співвідноситься з ремою [3, 194].

За словами І. Крамського, співзвучні переконання притаманні також Я. Фірбасу, який вважав, що нульовий та неозначений артиклі сигналізують нетематичні компоненти тільки при їх взаємодії з іншими засобами актуального членування речення [12, 37].

Метою нашої роботи є аналіз залежності означеної/неозначеної референції іменних груп від темо-рематичних відношень на рівні речення та дискурсу. Під терміном „іменна група” ми розуміємо синтаксичну конструкцію, до складу якої входять головний та один чи декілька залежних компонентів, що становлять інтонаційно-смыслову єдність. Головним компонентом такої групи є іменник, а залежним – артикль або інший детермінатив та різні модифікатори (наприклад, прикметники, займенники). Об'єктом дослідження стали іменні групи у позиції теми і реми у дискурсі роману У. Коллінза „Жінка в білому”.